

Manuduksjoner i rettskildelære

Universitetsstipendiat Thomas Frøberg
Institutt for offentlig rett, UiO

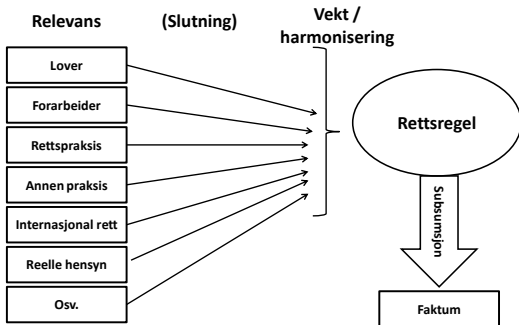
Opplegg

- Første time
 - Generelle emner
 - Hva er rettskildelære?
 - Eckhoffs modell av rettsanvendelsen
 - Rettskildeprinsippene
 - Lovteksten som rettskilde – utvalgte spørsmål
 - Tolkning av lovtekst
 - Noen tolkningsproblemer
- Andre time
 - Motstrid mellom rettsregler
 - Generelt om motstrid
 - Særlig om motstrid mellom norske og internasjonale rettsregler

Hva er rettskildelære?

- I rettskildelærefaget behandles generelle trekk ved rettsanvendelsen
- Faget er tradisjonelt domstolsfokusert
 - Det er (høyesteretts)dommerens måte å argumentere på som det fokuseres på
 - (Høyesteretts)dommerens argumentasjonsmåte ses som normdannende for andre rettsanvendere

Eckhoffs modell av rettsanvendelsen

Eckhoffs modell (forts.)

- Særlig om Eckhoffs bruk av ordet "relevans"
 - Brukes normalt om argumentbærere ("rettskilder") som det *generelt sett* kan eller må ses hen til ("generell relevans")
 - "For det første må det tas stilling til hva som er *relevant*, dvs. hva som ifølge rettskildeprinsippene er tillatt å ta i betraktning" (s. 22)
 - Men iblant brukes ordet om rettskilder eller slutninger som har betydning for et konkret spørsmål ("spesiell relevans")
 - "Det kan være flere grunner til at formålsbetraktninger har *relevans* ved avgjørelsen av et tolkingsspørsmål" (s. 104)
 - "Hva som er *relevant ved avgjørelsen av det enkelte rettspørsmål*, kan også bero på vurderinger" (s. 368)

Rettskildeprinsippene

- Rettskildeprinsippene er normer om hvordan man finner frem til rettsreglene ("metanormer")
 - Dvs. normer om relevans, slutning, vekt og løsning av motstrid mellom rettsregler
 - Rettskildeprinsippene er stort sett retningslinjer, ikke regler
- Grunnlaget for rettskildeprinsippene
 - Lovtekster
 - Høyesteretts praksis

Rettskildeprinsippene (forts.)

- Hvordan utlede rettskildeprinsipper fra Høyesteretts praksis?
 - "Det vanlige er at prinsippene brukes, men ikke nevnes, og i hvert fall ikke formuleres i detalj. Og om man en sjelden gang finner en prinsipputtalelse om rettskildespørsmål i en dom, bør man ikke legge for stor vekt på den" (s. 21)
 - Tilnærmingen bygger på *konstruerte* og ikke *anførte* ratio decidendi

Rettskildeprinsippene (forts.)

- Noen innvendinger mot Eckhoffs fremgangsmåte
 - i) HR selv legger stor vekt på egne uttalelser om rettskildeprinsipper
 - "før jeg går inn på dette [...] viser jeg til de grunnleggende tolkingsprinsipper for anvendelsen av forrangsbestemmelsen i menneskerettsloven § 3 som er trukket opp av Høyesterett i plenumsdommen i Rt. 2000 s. 996, og senere flere ganger gjentatt, jf. plenumsdommene i Rt. 2002 s. 557 og Rt. 2003 s. 359" (Rt. 2005 s. 833)
 - "Den grunnleggende avgjørelsen om praktiseringen av dette prinsippet er Høyesteretts plenumsdom i Rt. 2000 s. 1811..." (Rt. 2007 s. 234)

Rettskildeprinsippene (forts.)

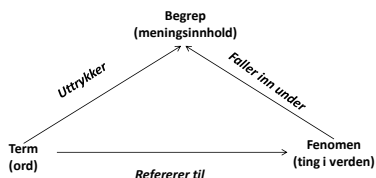
- Innvendinger (forts.)
 - ii) Prinsippenes uklare grunnlag
 - Eksempel: Motstrid mellom lov og forarbeider
 - Eckhoff: "Den vanlige oppfatning er nok at lovteksten i slike tilfeller veier tyngst" (s. 83).
 - Helgesen: "I den grad man kan stille opp hovedregler for løsningen av rettskildelæren, vil en hovedregel være at lovteksten veier tyngre enn forarbeidene" (l. c.)
 - Bergho: "Tallene er relativt store og stabile, og grovt sett ble forarbeidene utslagsgivende i 3 av 4 motstridstilfeller" (*Høyesteretts forarbeidsbruk* s. 583).

Lovteksten som rettskilde

- Tolking av lover (slutningsprosessen)
 - Utgangspunktet for tolkingen av loven er en naturlig språklig forståelse av ordlyden
 - Rt. 2010 s. 1217 ("Skimmingdommen")
 - Straffeloven § 186: "Den, som til Forberedelse af Dokumentfalsk forfærdiger eller anskaffer falsk Segl, stempel eller merke eller andre Gjenstande, der tilkjendegiver sig som bestemte til at benyttes til Eftergjørelse eller Forfalskning [...]"
 - Straffeloven § 186 f.o.m. 10. desember 2010: "Den, som til forberedelse av dokumentfalsk tilvirker, erverver, innfører, utfører, overdrar, besitter eller oppbevarer falsk segl, stempel eller merke eller andre gjenstander, som tilkjennegir seg som bestemte til å benyttes til ettergjørelse eller forfalskning [...]"

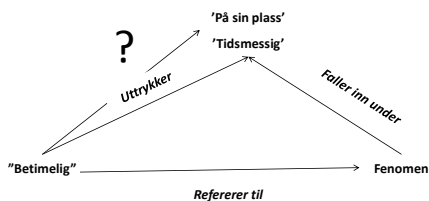
Lovteksten (forts.)

- Tolkingproblemene – innledning
 - Ordlyden i lovteksten kan iblant åpne for flere fortolkninger
 - Tre hovedgrupper av tilfeller er semantisk og syntaktisk flertydighet og semantisk vaghet

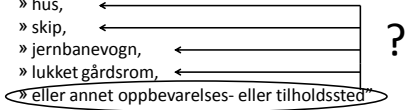
Lovteksten (forts.)

- Semantisk flertydighet
 - En term kan uttrykke to eller flere begreper
 - Straffeloven § 341: "Med Bøder eller med Fængsel indtil 6 Maaneder straffes den, som retsstridig eller hemmelig enten tilintetgjør Liget af nogen død eller dødfødt eller bringer det tilside, saaledes at det unddrages fra betimelig Undersøgelser" (Rt. 1987 s. 70)

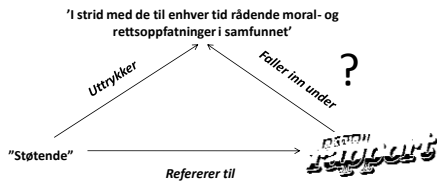
Lovteksten (forts.)

- Syntaktisk flertydighet
 - Ordlyden i lovteksten kan uttrykke flere begreper fordi setningsoppbygningen er uklar
 - Straffeloven § 258 (gammel ordlyd): Et tyveri er grovt hvis det skjer "i eller fra
 - » hus,
 - » skip,
 - » jernbanevogn,
 - » lukket gårdsrom,
 - » eller annet oppbevarelses- eller tilholdssted"

Lovteksten (forts.)

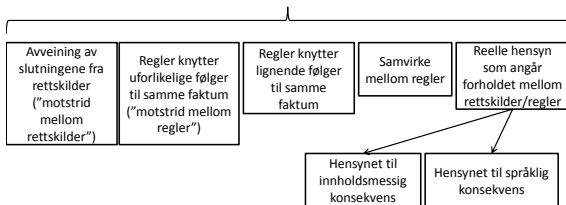
- Semantisk vaghet
 - Det er uklart hvilke fenomener som faller inn under betydningen
 - Eksempel: Rt. 2005 s. 1628 ("Aktuell rapport")

Motstrid mellom rettsregler

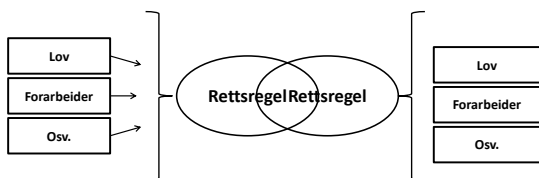
- Innledning: Eckhoffs systematikk i kapittel 13

"Forskjellige harmoniseringsspørsmål"

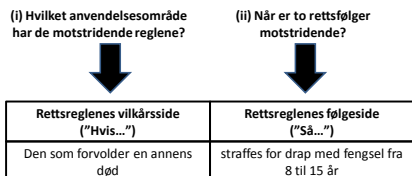
Motstrid (forts.)

- To former for motstrid i Eckhoffs fremstilling av rettskildelæren
 - i) Motstrid mellom (slutningene fra) rettskildene
 - ii) Motstrid mellom rettsregler

Motstrid (forts.)

- Hva er motstrid?
 - Motstrid foreligger når to rettsregler (i) helt eller delvis kommer til anvendelse på samme faktum, og (ii) gir anvisning på uforenelige rettsfølger

Motstrid (forts.)

- Ad (i): Reglens anvendelsesområde

Regel 1	Hvis A
Regel 2	Hvis A

Total motstrid:
Full overlapping mellom reglens anvendelsesområde

Regel 1	Hvis A
Regel 2	Hvis A, B

Total-partiell motstrid:
Anvendelsesområdet til regel 1 dekkes fullt ut av regel 2, men ikke omvendt

Regel 1	Hvis A, B
Regel 2	Hvis A, C

Partiell-partiell motstrid:
Anvendelsesområdet til regel 1 og 2 overlapper bare delvis

Motstrid (forts.)

- Ad (ii): Når er rettsfølgene uforenelige?
 - i) Logisk motsigelse
 - ii) Reglene motvirker hverandre i høy grad

Motstrid (forts.)

- Eliminering av motstrid
 - i) Særskilt lovregulering av motstridsspørsmålet
 - ii) Kollisjonsprinsippene
 - Lex superior: Den trinnhøyere regel går foran den trinnlavere
 - Lex specialis: Den mer spesielle regel går foran den generelle
 - Lex posterior: Den nyere regel går foran den eldre
 - iii) Innskrenkende fortolkning

Motstrid (forts.)

- Særlig om motstrid mellom norsk og internasjonal rett
 - Typetilfelle 1: Den internasjonale regelen er gjort til en del av norsk rett
 - Folkerettsregelens gjennomslagskraft beror på innholdet i den nasjonale hjemmelen
 - Utvikling i retning av mer folkerettsvennlig anvendelse av nasjonale hjemler
 - Linjen Rt. 1994 s. 610 (Bølgepapp I), 1999 s. 961 (Rest-Jugoslavia), 2000 s. 996 (Bøhler) og 2002 s. 557 (Dobbeltstraff)

Motstrid (forts.)

- Motstrid mellom norsk og internasjonal rett (forts.)
 - Typetilfelle 2: Den internasjonale regelen er ikke gjort til en del av norsk rett
 - Innenfor legalitetsprinsippets område: Folkeretten kan ikke innskrenke borgernes rettigheter
 - Utenfor legalitetsprinsippets område: Hvor langt rekker presumsjonsprinsippet?
 - a) Ubevisst motstrid
 - » i) Gjelder folkerettsregelen forholdet mellom private eller mellom private og staten?
 - » ii) Hva slags folkerettsregel er det tale om?
 - b) Bevisst motstrid

Lykke til på eksamen!